

Motivace, priority a kvalita uchazečů o VŠ studium

Vybraná zjištění z projektů Vektor a
Národní srovnávací zkoušky

Vypracoval tým autorů Scio
Kontakt: Jan Hučín, jhucin@scio.cz

1. Shrnutí poznatků

Poznámka: pojmy „1. ročník“ a „4. ročník“ se vztahují k obvyklé čtyřleté docházce na SŠ. U osmiletých gymnázií označují kvintu a oktávu, u šestiletých tercií a sextu. V každém případě pojem „4. ročník“ označuje závěrečný ročník školy.

- Téměř 100 % patnáctiletých žáků gymnázií (1. ročník, resp. kvinta víceletých gymnázií) chce studovat na vysoké škole; u průmyslových a odborných škol chce na VŠ studovat více dívek než chlapců.
- Zájem žáků o studium na VŠ je u negymnazijních typů SŠ ve 4. ročníku (ve věku 18–19 let) vyšší než v 1. ročníku (věk 15–16 let).
- Zájem žáků SOU o studium na VŠ se rok od roku snižuje nebo stagnuje.
- 56 % žáků změnil svoji preferenci oboru VŠ mezi 1. a 4. ročníkem střední školy. Nejméně často mění preferovaný obor zájemci o technické obory.
- Největší podíl žáků středních škol na začátku 4. ročníku preferuje mezi vysokoškolskými obory technické; po podání přihlášek však mají největší podíl uchazečů ekonomicky zaměřené fakulty. U ekonomických a společenskovedních oborů dochází k významnému nárůstu zájmu mezi 1. a 4. ročníkem.
- V 1. i ve 4. ročníku vykazují nejlepší studijní předpoklady zájemci o matematicko-fyzikální obory, naopak nejhorší zájemci o pedagogické obory.
- Skupina zájemců o pedagogické obory ve 4. ročníku má v průměru výrazně horší studijní předpoklady než skupina zájemců o tyto obory v 1. ročníku. Tato změna k horšímu je nejvýraznější mezi všemi VŠ obory.
- U pedagogických oborů je také největší rozdíl mezi studijními předpoklady těch, kdo v 1. i 4. ročníku chtějí jít studovat pedagogické obory, a těch, kteří ve 4. ročníku již preferují jiný než pedagogický obor.
- Mezi nejlepšími žáky gymnázií je největší zájem o matematicko-fyzikální a technické obory.
- Ke studiu na VŠ uchazeče motivují přibližně ve stejné míře tři hlavní důvody: zájem dále se vzdělávat, zájem získat vysokoškolský titul a zájem získat žádanou pracovní pozici. Zájem o získání společenské prestiže a očekávání okolí nejvýznamněji působí na uchazeče o právnické obory.
- Konkrétní školu si žáci volí nejčastěji s ohledem na uplatnění v praxi, pro zájemce o společenskovední obory je stejně důležitá též kvalita výuky. Snaha o co nejlevnější studium a o co nejsnadnější cestu k absolvování školy se relativně často objevuje u uchazečů o pedagogické obory.

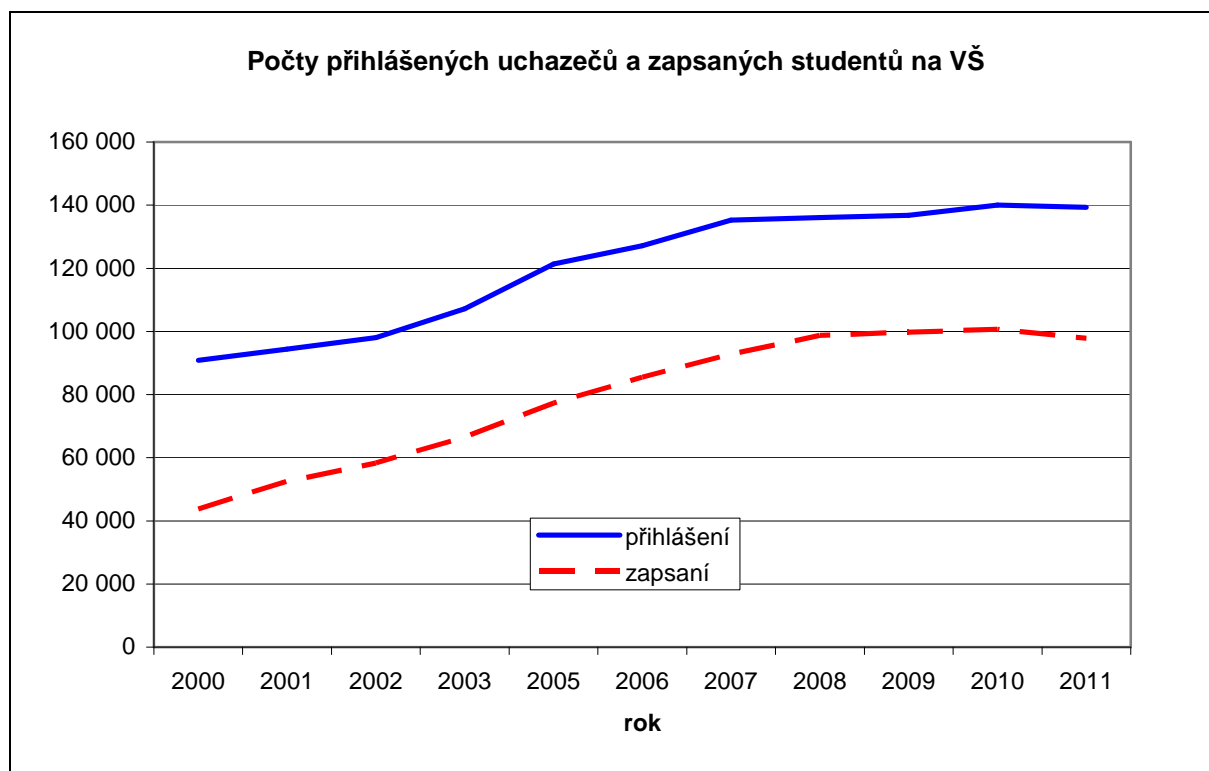
2. Úvod

Tato zpráva se zbývá problematikou kvality a motivace uchazečů o vysokoškolské vzdělávání. Prezentuje konkrétní poznatky získané v průběhu posledních několika let prostřednictvím testování společnosti Scio, a to jednak v rámci projektu **Vektor** (testování ve středních školách), jednak v rámci **Národních srovnávacích zkoušek**, podle jejichž výsledků přijímají desítky VŠ v ČR uchazeče ke studiu.

Rádi bychom na úvod uvedli i několik dalších obecných poznatků pro porozumění v širším kontextu.

Počet vysokoškoláků stagnuje

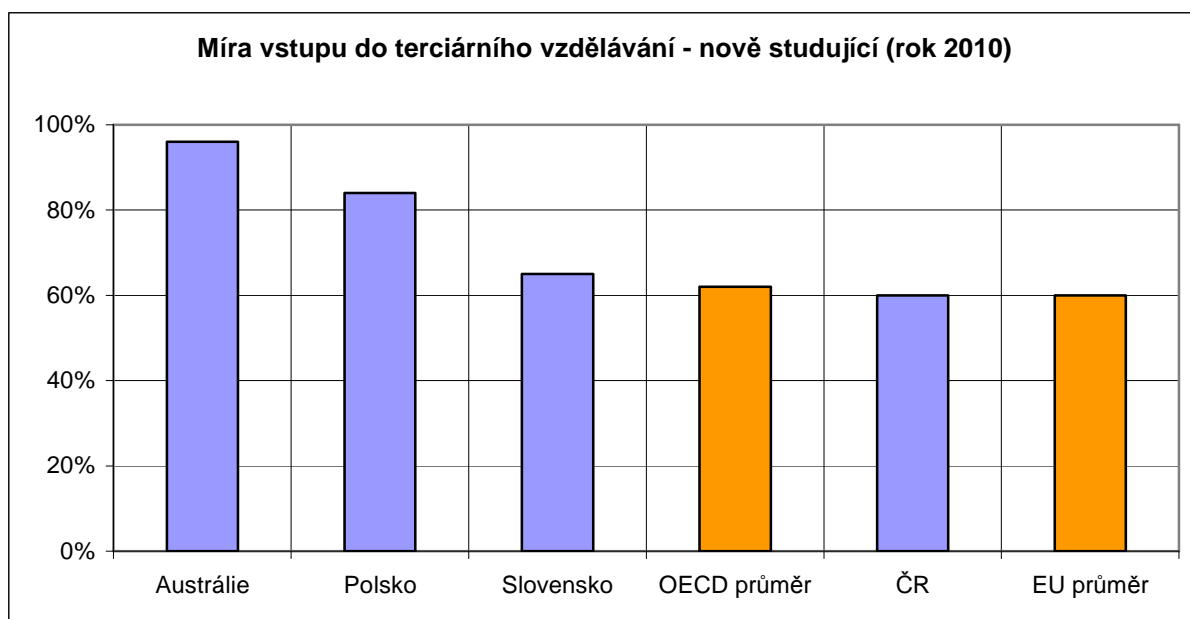
Celkový počet nově zapsaných studentů vysokých škol v posledních čtyřech letech spíše stagnuje. Přitom je stále poměrně rozšířené přesvědčení, že tento počet neustále (a hlavně neúměrně) roste. Vzhledem k početně slabším populačním ročníkům, které v příštích letech budou maturovat, se dá očekávat pokračující stagnace počtu uchazečů nebo dokonce i pokles.

Zdroj: data ÚIV, <http://dsia.uiv.cz/vystupy.html>

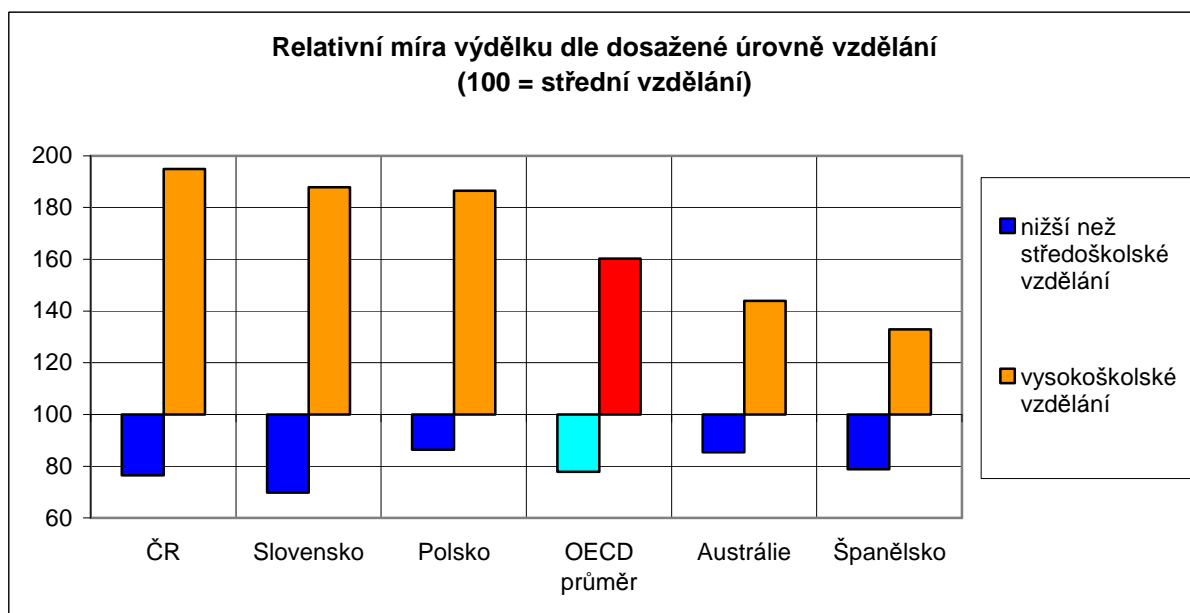
Podíl nových studentů VŠ v populačním ročníku odpovídá situaci ve světě, celkově je však VŠ vzdělaných stále málo

Podílem populačního ročníku, který úspěšně ukončuje střední vzdělání (maturita), patří ČR ve srovnání se zeměmi OECD stále k podprůměru. **Podíl nově nastupujících studentů VŠ v populačním ročníku odpovídá průměru OECD, v celkovém podílu VŠ vzdělaných však ČR stále zaostává.** Nejvyšší míru vstupu do terciárního vzdělávání má ze sledovaných zemí Austrálie.

Trh není vysokoškoly nasycen

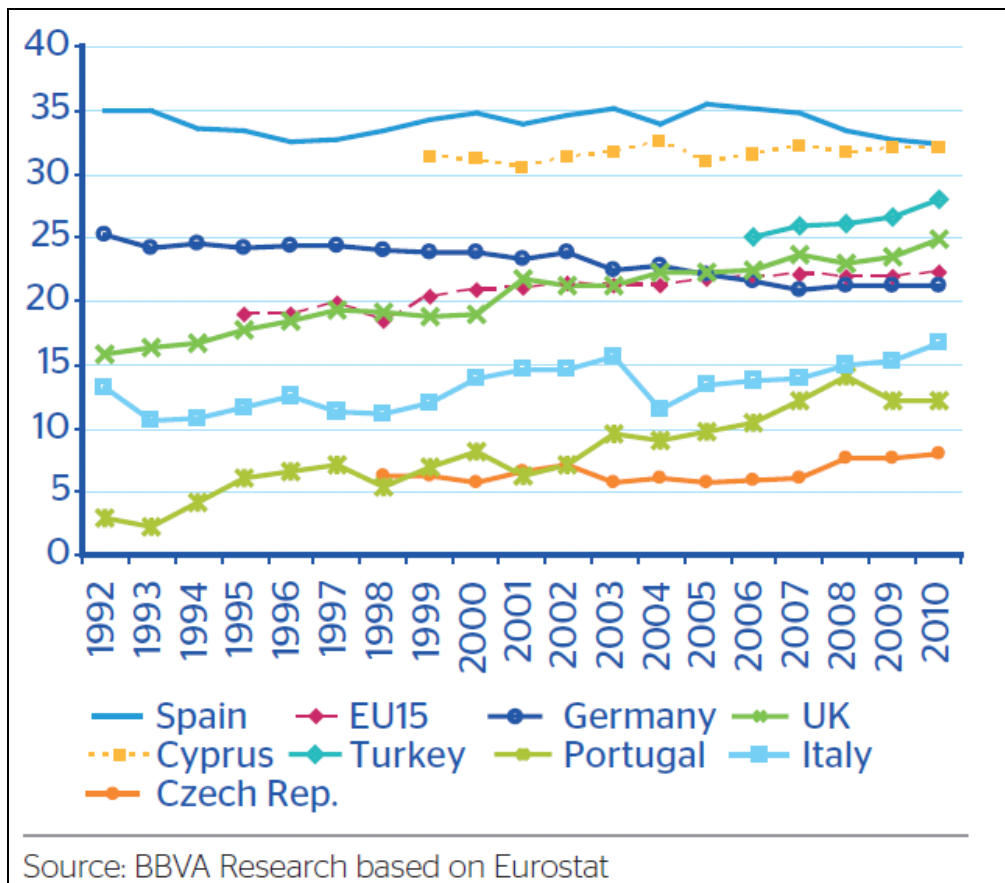
V ČR jsou ve srovnání s OECD vysoké **rozdíly mezi výdělky** těch, kteří mají VŠ vzdělání, a těch, kteří je nemají. Níže uvedený ukazatel tedy nasvědčuje tomu, že trh práce není v ČR vysokoškoly zdaleka přesycen. Jak je uvedeno dále, v ČR je i malý podíl osob s vysokoškolským vzděláním pracujících na pozicích, kde postačuje vzdělání nižší.

Zdroj: OECD (2012), Education at a Glance 2012: OECD Indicators, OECD Publishing.

Podíl vysokoškoláků na pozicích s nižší kvalifikací: „španělský“ syndrom?

Už v roce 1992 pracovalo ve Španělsku 35% vysokoškoláků na pozicích, ke kterým vysokoškolské vzdělání nebylo potřeba. Naproti tomu v ČR je to i v současnosti méně než 10%, byť trend je velmi mírně vzestupný.

Vysokoškolské vzdělání je a bude velkou výhodou. Stále více bude záležet na kvalitě, ne na titulu.

Platí, že všude (bez ohledu na další ukazatele) jsou na tom absolventi vysokých škol lépe než ti, kteří vysokou školu nemají. Avšak vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných povede k tomu, že výhody automaticky nezajistí jen samotný titul, což může znamenat změnu poptávky směrem k vysokým školám od samotných studentů. Studenti přestanou poptávat pouhé dosažení titulu, ale budou poptávat to, co jim zajistí skutečnou konkurenční výhodu.

3. Co je Vektor

Vektor je projekt srovnávacích testů pro střední školy. Každé zúčastněné škole umožňuje srovnání výsledků svých žáků s výsledky žáků jiných škol, a to jak na začátku středoškolského studia (vstupní testování v 1. ročníku), tak v jeho závěru (výstupní testování na začátku posledního ročníku). U víceletých gymnázií se vstupní testování provádí v ročníku odpovídajícím 1. ročníku běžné SŠ, tj. v tercii nebo kvintě. Školy rovněž zjistí, jak se změnila pozice každého žáka mezi vstupním a výstupním testováním, tj. jaký je **relativní posun** žáka. Relativní posun lze též interpretovat jako přidanou hodnotu školy (jak škola žáka po dobu studia vzdělala v měřených oblastech). Srovnání se provádí pomocí didaktických testů ze všeobecně vzdělávacích předmětů a testu OSP. Kontext pro výsledky pomáhají dotvářet žákovské dotazníky.

Analýza, ze které zde předkládáme vybrané závěry, zkoumá výsledky z testů a dotazníků od školního roku 2005/06 do školního roku 2011/12. Vektor bude pokračovat i v dalších letech. Souhrnnou analytickou publikaci lze najít na našich stránkách.¹

Účast žáků v testování

V letech 2005–11 se testování v 1. ročníku (resp. v terciích/kvintách víceletých gymnázií, viz poznámku v úvodu) zúčastnilo více než 100 tisíc žáků a testování ve 4. ročnících (resp. v sextách/oktávách víceletých gymnázií) více než 60 tisíc žáků ze všech typů středních škol. Téměř 50 tisíc žáků ze 471 škol (z toho 170 gymnázií) se zúčastnilo testování jak v 1., tak ve 4. ročníku. Vzorek žáků z gymnázií lze považovat za reprezentativní, u ostatních typů škol nikoliv.

Počet žáků zapojených do Vektoru podle typu školy

typ školy	1. r.	4. r.
GV	17 581	11 039
G4	31 351	19 712
OA	10 313	5 533
SPŠ	9 057	4 953
ost. SOŠ	36 083	19 787
SOU	3 538	1 874
Celkem	107 923	62 898

Počet žáků s účastí v 1. i ve 4. ročníku podle typu školy

typ školy	počet
GV	8 500
G4	15 413
OA	4 311
SPŠ	3 963
ost. SOŠ	14 007
SOU	1 145
Celkem	47 339

¹ www.scio.cz/vyzkum/analyza_vektor.asp

4. Co jsou Národní srovnávací zkoušky (NSZ)

NSZ v roce 2012 nahrazovaly přijímací zkoušky na 16 fakultách českých a slovenských vysokých škol, na dalších 30 fakultách byly NSZ jednou z možností přijetí. V roce 2013 bude fakult využívajících NSZ více než 50.

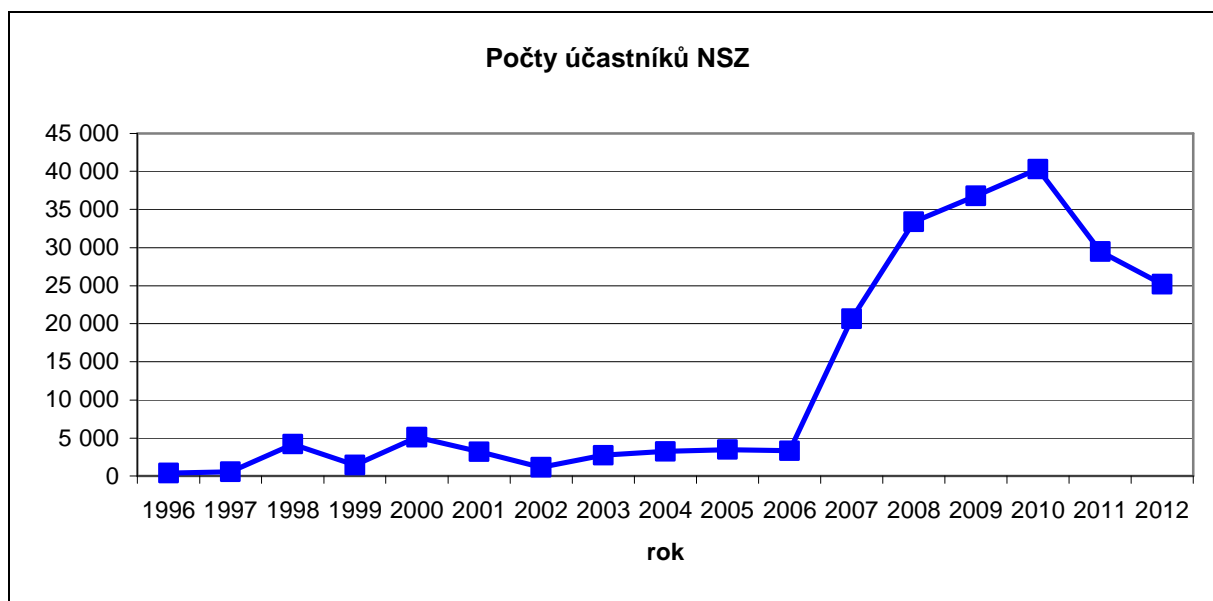
Součástí NSZ jsou tyto předměty:

- obecné studijní předpoklady – dělí se podle délky a náročnosti testu na základní (OSP Z) a rozšířené (OSP R). Existuje také slovenská varianta testu OSP Z (Všeobecné študijné predpoklady). Test OSP je zdaleka nejužívanějším testem NSZ – přibližně dvě třetiny ze všech vykonaných zkoušek jsou právě z OSP.
- základy společenských věd
- matematika
- přírodní vědy
- cizí jazyky (angličtina, němčina)

NSZ se konají celkem ve 40 městech (31 českých, 9 slovenských) celkem v 7 termínech v průběhu celého školního roku.

Počet účastníků NSZ

V posledním ročníku NSZ (2011/12) přesáhl počet účastníků 25 000. V aktuálním ročníku (2012/13) lze předpokládat mírné zvýšení tohoto počtu.

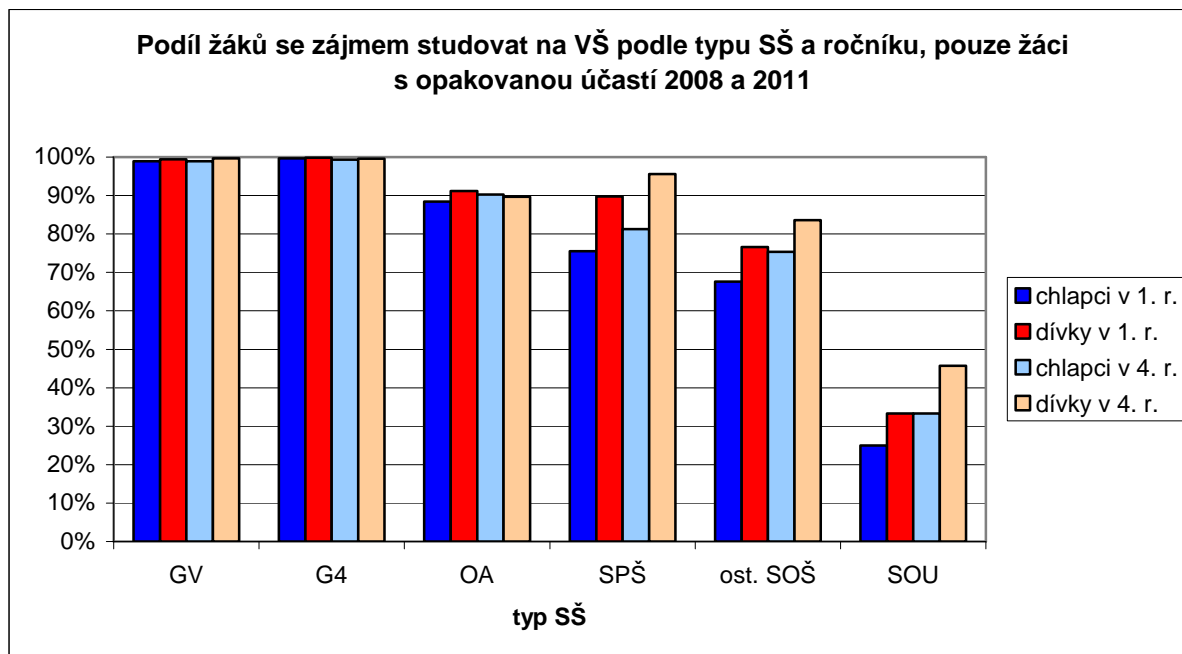

NSZ na Slovensku

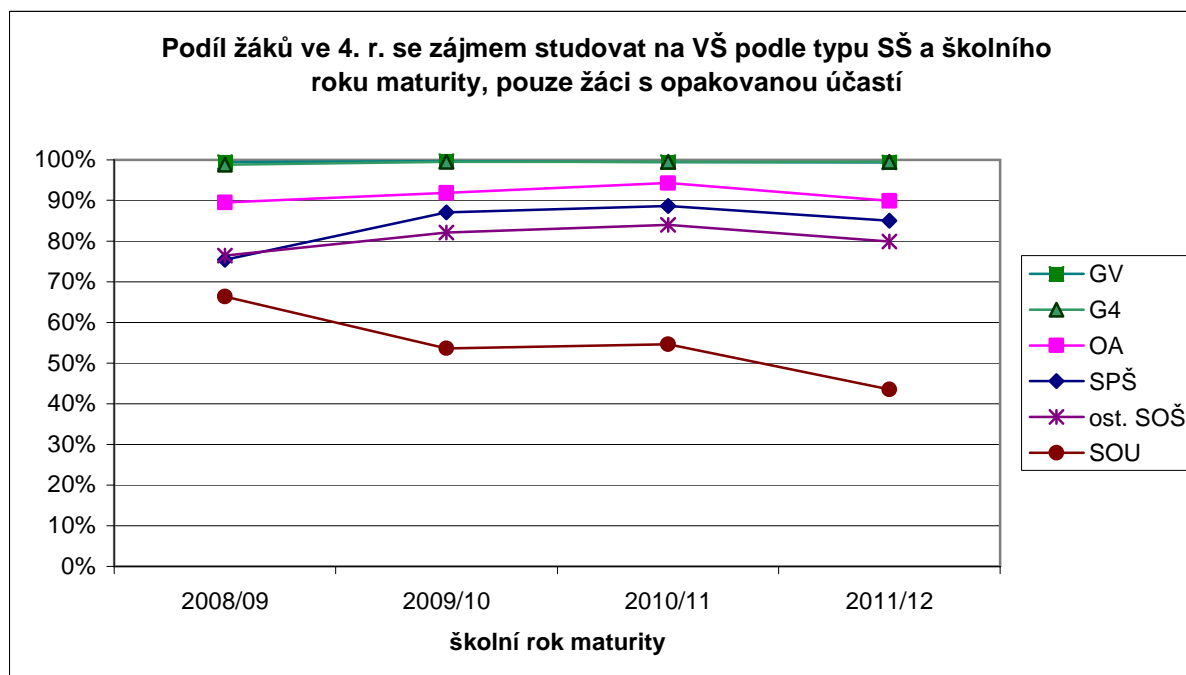
V ročníku 2011/2012 využívalo NSZ i sedm fakult slovenských vysokých škol. Do budoucna je velmi pravděpodobný výrazný nárůst počtu zapojených slovenských fakult.

5. Zájem o studium na VŠ

Téměř všichni žáci gymnázií deklarují zájem pokračovat ve studiu na vysoké škole, a to už v 15–16 letech. U obchodních akademií je to okolo 90% žáků. U středních průmyslových škol, ostatních odborných škol a odborných učilišť se již projevuje jak rozdíl mezi chlapci a děvčaty, tak i mezi 1. a 4. ročníkem. Obecně mají **dívky vyšší zájem o vysokoškolské studium** a ve 4. ročníku chce jít na VŠ vyšší podíl žáků než v 1. ročníku.

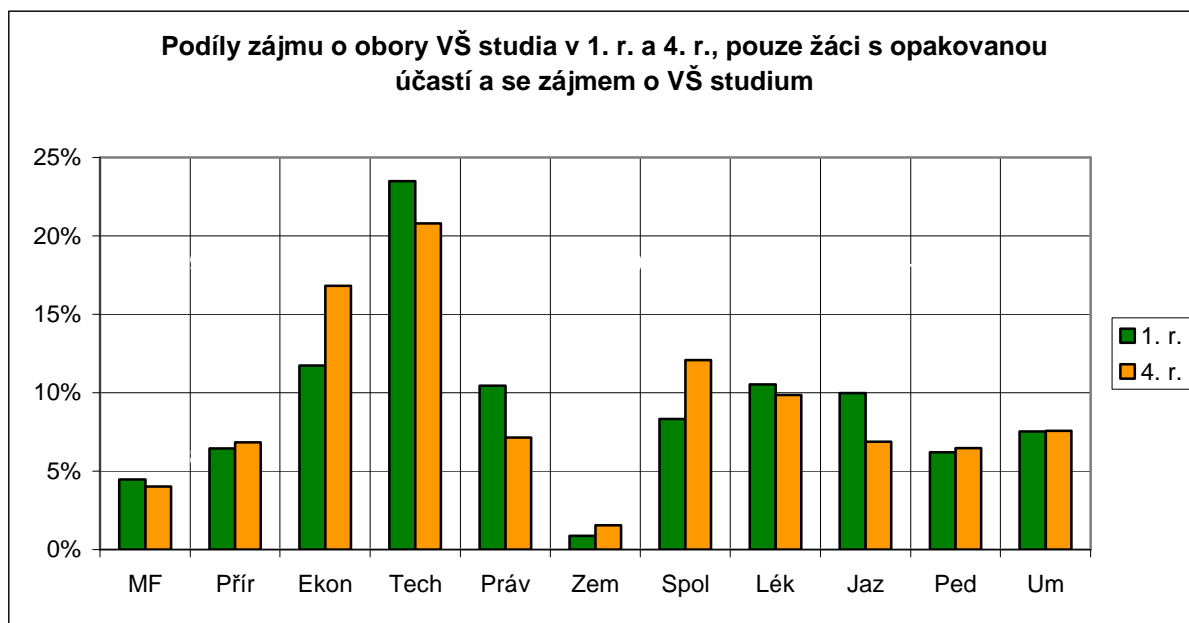
Vývoj podílu zájemců o vysokoškolské studium ve 4. r. SŠ je v čase stabilní či kolísá **s výjimkou odborných učilišť, kde klesá nebo stagnuje**. (Vzorek SOU v projektu Vektor ovšem není reprezentativní.) Graf uvádí situaci v posledních čtyřech maturitních ročnících.

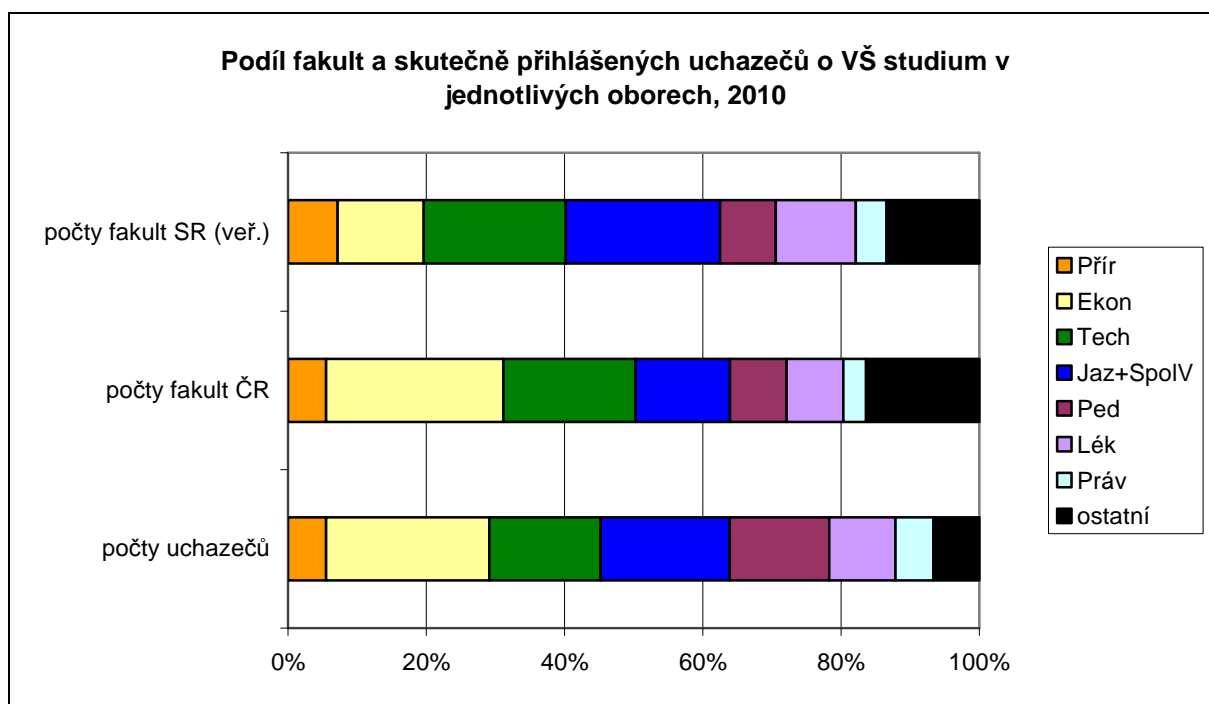

Zájem o jednotlivé typy oborů a stabilita volby

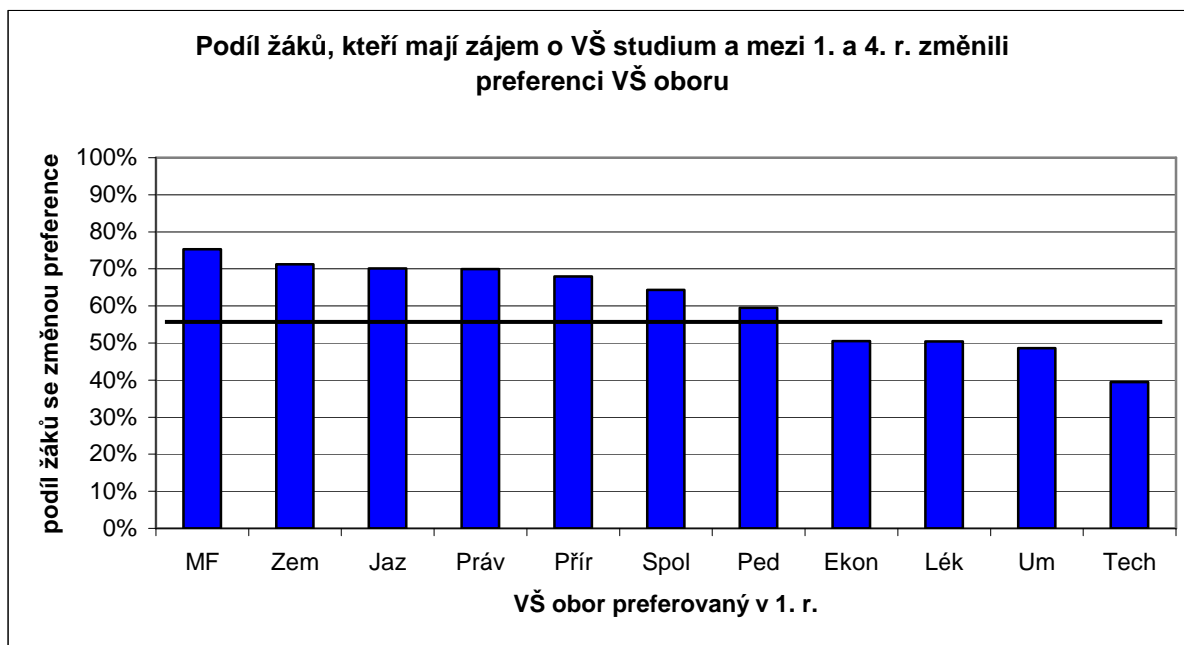
Největší podíl žáků středních škol, a to více než 20%, na začátku 4. ročníku **preferuje mezi vysokoškolskými obory technické**. K významnému nárůstu zájmu mezi 1. a 4. ročníkem dochází u ekonomických a společenských oborů.

Mezi 15. a 18. rokem věku žáků zájem o technické obory mírně klesá. Ze statistik vyplývá, že podle počtu podaných přihlášek je nakonec **největší zájem o ekonomicky zaměřené fakulty**. Tomu odpovídají i podíly ekonomických a technických fakult v ČR. Na Slovensku je situace trochu jiná, neboť tam je ekonomických fakult mnohem méně, naopak mají tam více společenských a humanitně orientovaných fakult (v tom jsou i jazykové obory).

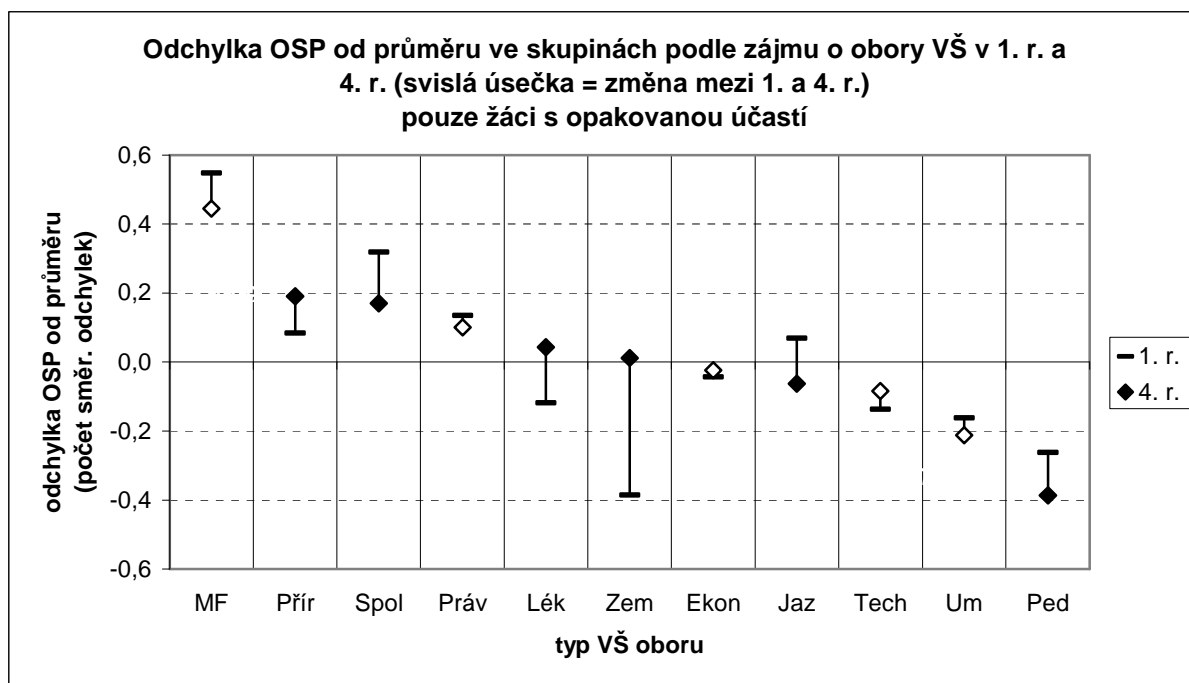
Většina (56 %) žáků, kteří již v 1. ročníku SŠ měli zájem dál studovat na VŠ, uvedla ve 4. ročníku **zájem o jiný obor** než v 1. ročníku. Nejčastěji měnili preferovaný obor původní zájemci o matematicko-fyzikální obory. Nejstabilnější z tohoto pohledu je zájem o technické obory, kde zájem o stejný typ oboru vydržel více než polovině žáků.

6. Studijní předpoklady zájemců o různé VŠ obory

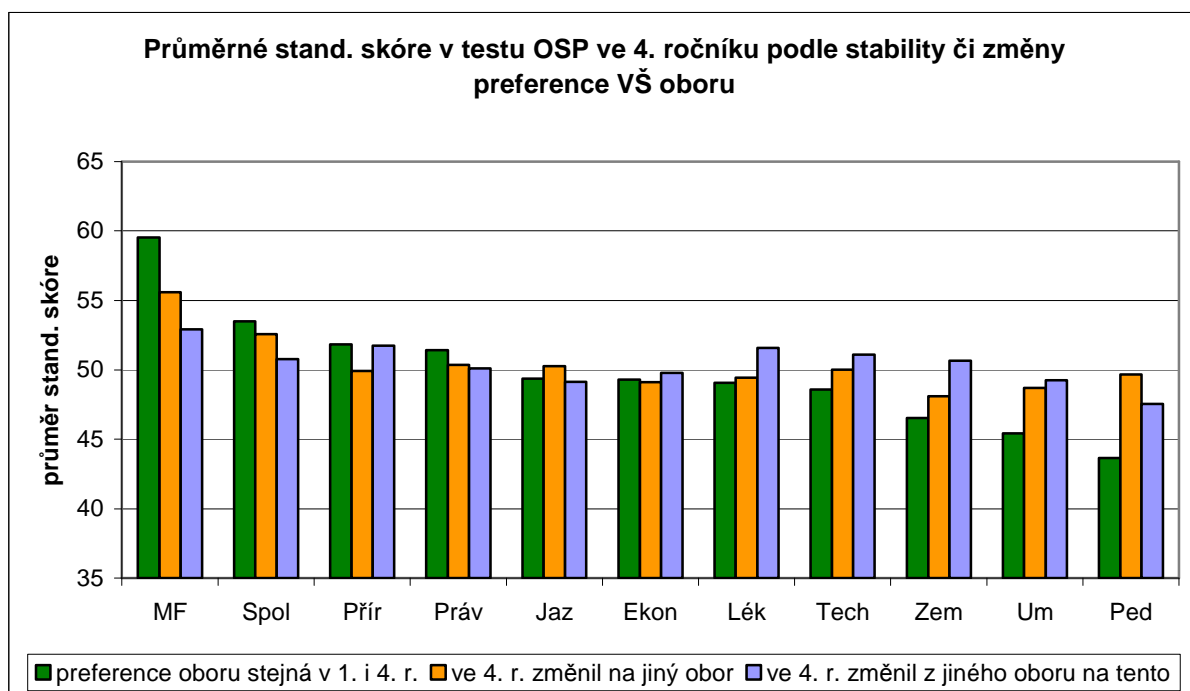
Dále jsme zkoumali i průměrný výsledek testu obecných studijních předpokladů (OSP) ve skupinách zájemců o jednotlivé typy oborů, a to jak v 1., tak ve 4. ročníku. Pro každý obor jsou zajímavé dva údaje: zda zájemci o tento obor mají ve srovnání s ostatními nadprůměrné, průměrné či podprůměrné studijní předpoklady a zda se tyto studijní předpoklady mezi 1. a 4. ročníkem mění podle toho, jak se mění složení skupiny zájemců o obor.

V grafu označuje krátká *vodorovná* úsečka odchylku OSP od průměru za žáky, kteří v 1. ročníku preferovali příslušný obor. Čtvereček označuje odchylku za žáky, kteří daný obor preferují ve 4. ročníku. *Svislá* úsečka pak označuje změnu mezi 1. a 4. ročníkem. Pokud je změna statisticky významná, je čtvereček vyplněný; je-li nevýznamná, je čtvereček prázdný.

Nejvyšší studijní předpoklady mají zájemci o matematicko-fyzikální obory, a to v 1. i ve 4. ročníku. Významně nadprůměrné studijní předpoklady mají také skupiny zájemců o přírodovědné a společenskovední obory. Naopak **nejnižší studijní předpoklady mají zájemci o pedagogické obory** a v 1. ročníku též o zemědělské obory.

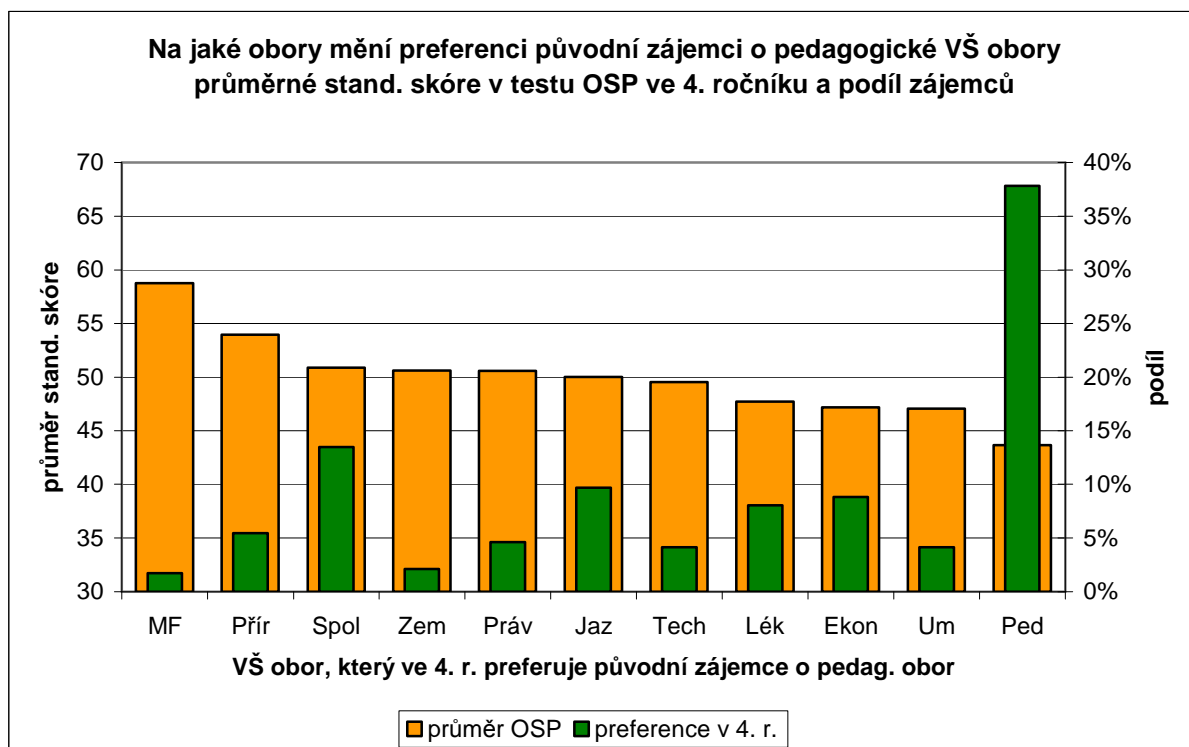
Změna studijních předpokladů skupiny zájemců je nejvýraznější u zemědělských oborů – zde se však jedná o velmi malý počet žáků. Pozitivní změna je dále patrná u zájemců o přírodovědné a lékařské obory, **k výraznému poklesu naopak dochází u společenskovedních, jazykových a zejména pedagogických oborů.**

U některých oborů je patrné, že žáci, kteří mezi 1. a 4. ročníkem vytrvali u své volby oboru VŠ, mají jinou úroveň studijních předpokladů než žáci, kteří svou volbu změnili na jiný obor. Zajímavé je také zjistit, jaké studijní předpoklady mají žáci, kteří k danému oboru přešli z jiné původní volby. OSP žáků, kteří ztratili zájem o matematicko-fyzikální obory, je velmi výrazně nižší než u žáků, kteří mezi 1. a 4. ročníkem v zájmu o tyto obory vytrvali. Opačně je to **u pedagogických oborů** – ti, kteří si zájem o tyto obory rozmysleli, mají studijní předpoklady v průměru velmi výrazně vyšší než ti, kteří chtějí i ve 4. ročníku jít na pedagogicky zaměřený obor. Pokud žáci mění svůj zájem o obor, nejvyšší studijní předpoklady mají v průměru **skupiny nových zájemců o lékařské, přírodovědné a matematicko-fyzikální obory.**

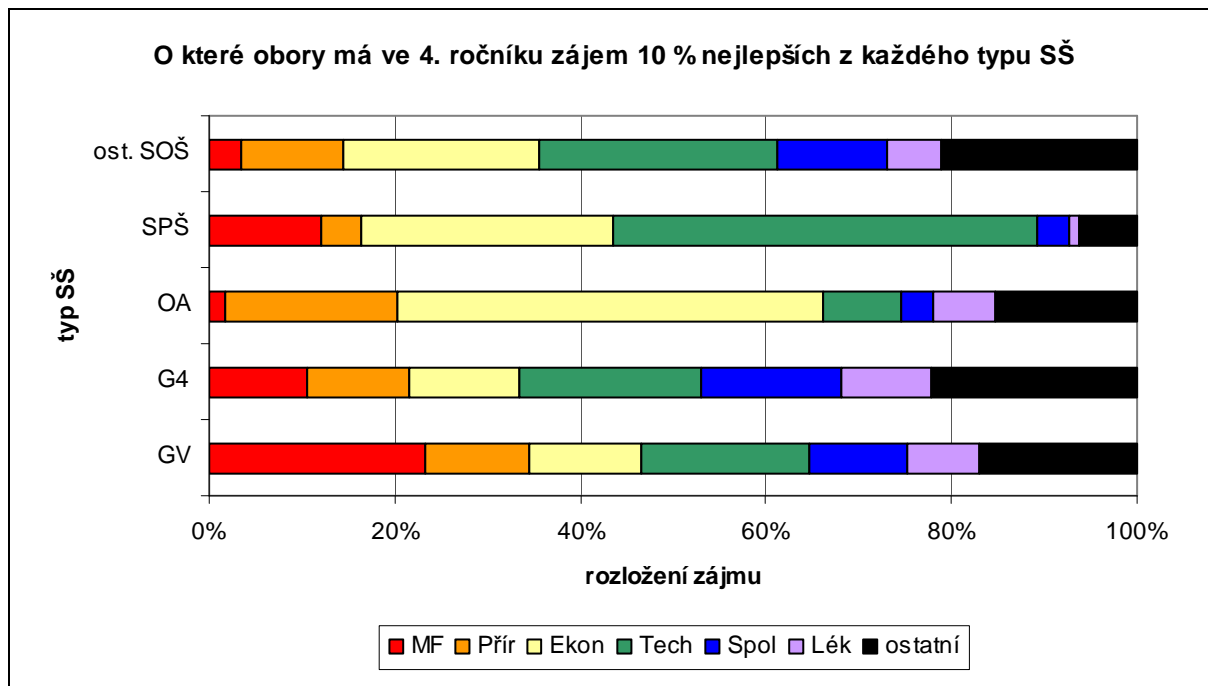
Pedagogické obory

Z žáků, kteří v 1. ročníku projevují největší zájem o pedagogické obory VŠ studia, zůstane u této volby celkem 38 % žáků. Přitom to jsou v průměru žáci s nejnižšími studijními předpoklady ze všech původních zájemců o pedagogické obory. 14 % původních zájemců se rozhodne dát přednost společenskovědním oborům, 10 % jazykovým. Nejvíce studijně disponovaní uchazeči se rozhodli změnit svou volbu na matematicko-fyzikální a přírodovědné obory.

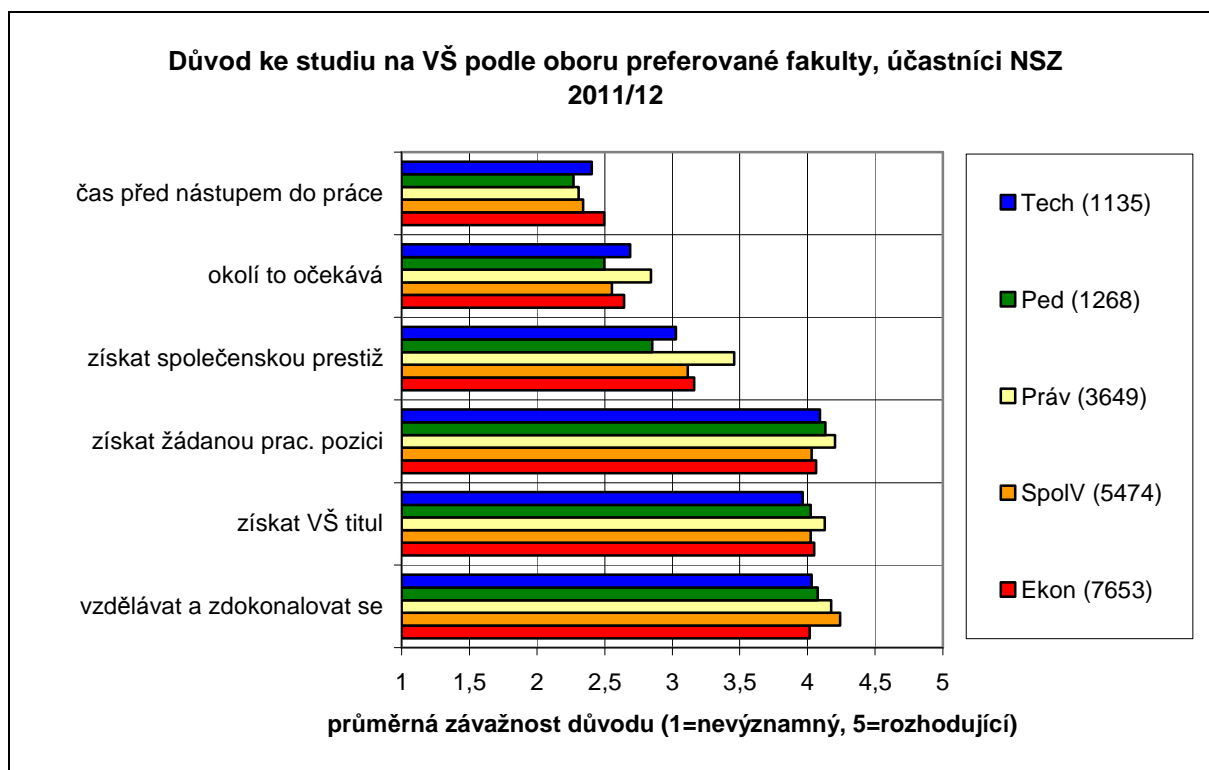
Preference nejlepších žáků

Preferenci nejlepších 10 % žáků (podle výsledku OSP) z jednotlivých typů škol ukazuje graf níže. Každý čtvrtý z nejlepších žáků víceletých gymnázií chce studovat matematicko-fyzikální obor, velmi atraktivní jsou pro nejlepší žáky všech typů SŠ (mimo obchodních akademií) i technické obory. Za pozornost stojí, že více než polovina nejlepších žáků negymnazijních škol chce studovat jiný obor než na SŠ – žáci SPŠ hlavně ekonomické obory a žáci OA přírodovědné obory.

7. Motivace ke studiu a kritéria výběru vysoké školy

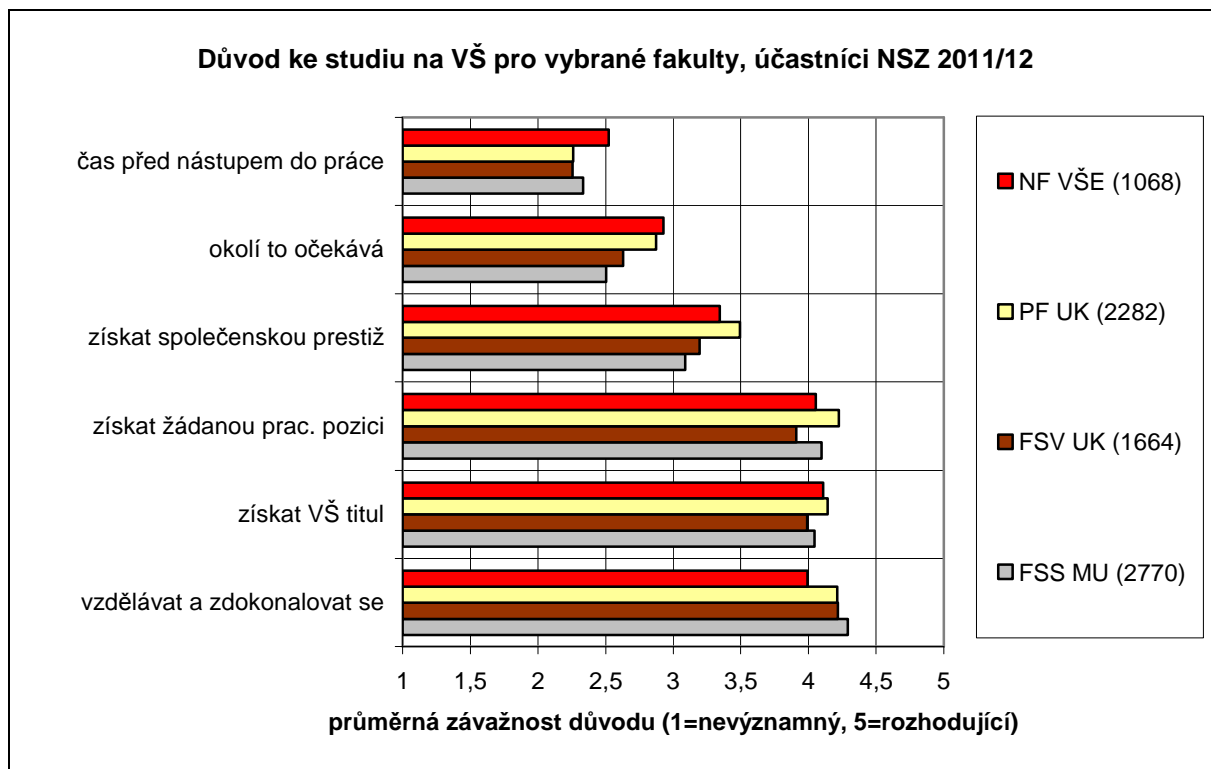
Účastníkům Národních srovnávacích zkoušek (NSZ) jsme ve školním roce 2011/12 položili mimo jiné dvě otázky na jejich zájem o vysokoškolské studium. V jedné otázce měli nabídnuto šest vybraných důvodů pro studium na VŠ a u každého z nich měli určit jeho závažnost pro sebe; ve druhé otázce se vyjadřovali, podle kterého z pěti nabízených kritérií si volí fakultu. Výsledky jsme dali do souvislosti s tím, kterou konkrétní fakultu považují za svou první volbu.

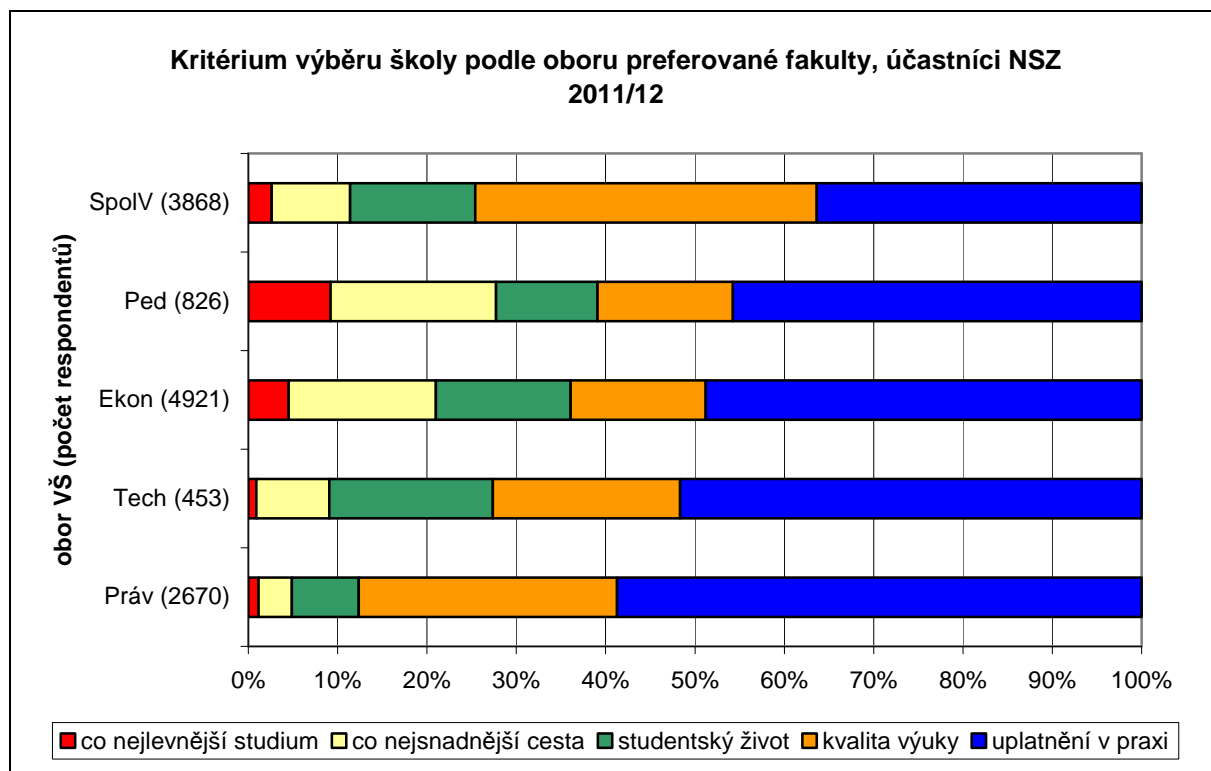
Protože se NSZ neúčastní všichni uchazeči o vysokoškolské studium, nejsou některé typy preferovaných oborů zastoupeny vůbec a ostatní jsou reprezentovány především fakultami, které NSZ berou v úvahu při přijímacím řízení. I tak jsou však počty respondentů pro pět vybraných oborů VŠ studia dost velké.

Ve všech případech dávají uchazeči největší a přibližně stejný důraz na tři hlavní důvody: **vzdělávat a zdokonalovat se, získat titul a získat žádanou pracovní pozici**. Mnohem méně závažné je získání společenské prestiže, očekávání okolí a získání času před nástupem do práce. U všech pěti vybraných oborů je pořadí posledně jmenované trojice totožné a liší se jen míra závažnosti jednotlivých důvodů. Pro uchazeče o právnické obory je získání společenské prestiže a očekávání okolí pátým důvodem ke studiu na VŠ než pro uchazeče o pedagogické obory, získání času před nástupem do práce je pak pro všechny obory zhruba stejně málo závažný.

Míru závažnosti jednotlivých důvodů k vysokoškolskému studiu jsme zkoumali i pro některé vybrané fakulty. Souhrnné informace z dotazníkového šetření NSZ za uchazeče o studium může společnost Scio poskytnout každé fakultě, se kterou spolupracuje.

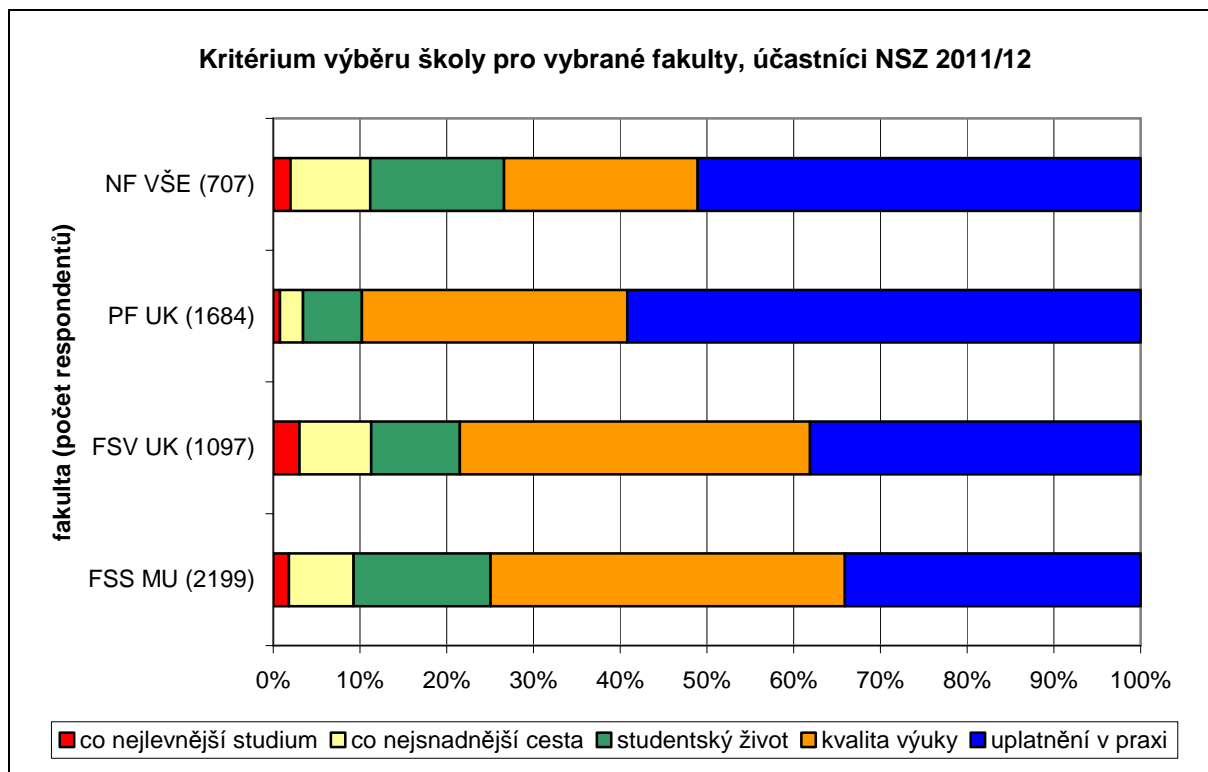

Pokud jde o kritéria pro volbu konkrétní školy, nejdůležitější je uplatnění v praxi, u společenských oborů je však stejně důležitá i kvalita výuky. Uchazeči o pedagogické obory pak volí školu častěji než jiní s ohledem na cenu a snadnost studia.

U jednotlivých fakult vidíme zásadní rozdíly v tom, podle jakého kritéria je uchazeči volí. Například pro účastníky NSZ, kteří mají jako svou první volbu Právnickou fakultu (PF) UK, mají váhu prakticky jen dvě kritéria – uplatnění v praxi a kvalita výuky.

www.scio.cz